

Airbeletrina, dostopno 26.2.2008

REVEN, AMPAK SEKSI - ARM, ABER SEXY
Primož Karnar

Aleš Šteger: Berlin, študentska založba, zbirka Beletrina, Ljubljana 2007

Slogan berlinskih mestnih oblasti, Arm, aber sexy, na poceni in populističen način povzame bistvo 'štegrovega mesta' navdušujoše in obenem utrujajoče podoživljanje ulic, ljudi, zgodovine in pesniškega ustvarjanja. Aleš Šteger je pesnik; Berlin bi s svojim ritmom, metaforami in drugimi sredstvi jezikovnega sloga hitro lahko postal pesem. Prozne miniature so lirske pripovedi; v ospredju je izrazito subjektivno dojemanje Berlina, v katerem pa se pripovedovalec ne more in ne šeli izogniti problematiziranju dveh velikih tem: pesniškega ustvarjanja in totalitete zgodovine. Še več: skozi ta miselni diskurz se šele oblikuje njegovo zavedanje Berlina in obenem zavedanje samega sebe. V svojem razmišljanju pripovedovalec ni sam. Še na začetku si Šteger pomaga s citatom Walterja Benjamina in Dursa Grnbeina. Z Berlinšanom Benjaminom se tudi nadalje tiho pogovarja, verjetno se pri njem tudi zgleduje v formi, saj Benjamin v Berliner Kindheit um 1900 prav tako podaja Berlin skozi prozne miniature. Grnbein pa štegru služi za izhodišče v pesniški misli, da je vsako mesto zgolj razširitev lastne sobe. Č Šteger se ne trudi Berlin objektivizirati, ampak, ravno nasprotno, nanj gleda skozi svoje lastno spreminjanje. Pa vendar se Šteger tega izhodišča ne drži dosledno, saj se mestoma opogumi in išče odgovore na večna vprašanja zgodovine in poezije. In kljub temu, da levji delež knjige zajema subjektivno dojemanje Berlina, ravno ambiciozni in ognjeviti nastavki razlage sveta skozi psevdo analizo pomena zgodovine in pesniškega ustvarjanja pri bralcu pustijo najmošnejši vtis. Kaj je Berlin? Banalno, a tehtno vprašanje, saj še samo dejstvo, da je bil nominiran tako za zbirko najboljših kratkih zgodb (ki jo je tudi prejel, fabule paš ne, kakor tudi ne nagrade Prešernovega sklada, za katero je bil nominiran), ušenega bralca zbega. Enaintrideset zgodb je zadosti nepovezanih, da lahko vsako jutro preberemo eno in ne bomo pri tem utrpeli velike škode, še smo še pozabili vsebino prejšnje. Pa vendar ni tako preprosto: Šteger sam z uvodnima citatoma in zadnjo pripovedjo, ki jo poimenuje Finis (lat. konec), lirskim pripovedim/kratkim zgodbam/esejem postavi okvir, ki bralca prisili, da zgodb ne pozablja in da si prizadeva priti šim prej do konca in smisla. Neizogibno se torej pojavi vprašanje: kakšen je ritem Berlina? Ni zgodbe, ki bi se razvijala skozi lirske pripovedi; ritem knjigi daje dvoje: ponavljanje dološenih tem in motivov ter pripovedovalševu postopno odkrivanje samega sebe s pomoščjo kamufliranih Bud, Kristusov v šrnem, Marij s pank frizuro in Krišn, preoblešenih v srednjeevropske intelektualce. Podoživljanje tihe osebne tragedije ni vnaprej dana karakteristika pripovedovalca, ampak je rezultat nalaganja sedimentov v štegrovem razmišljujošem Jazu, ki se nato v mislih gnetejo, prepletajo in postavljajo na glavo. V prepletanju treh glavnih tem (zgodovine, pesniškega ustvarjanja in samorefleksije) ni mošč zaslediti enakomernega ritma. Njegova neenakomernost se sklada z Berlinom, saj mesto v svoji turbulentni zgodovini in multikulturni ter hitro bešeši sedanjosti ni nikoli šivelo v enakomernosti in umirjenosti: Šteger to kompleksnost ne samo dojame, ampak jo ponotranji in

postane sam del berlinske razsrediššene identitete. Pripovedovalec nas v zaštetih vrsticah namenoma suhoparno, s pomošjo števil, vpelje v mesto, kjer Èvsak dan poje 3,339.436 prijavljenih prebivalcev Berlina 25 ton kebabov, nato pa nam predstavi tudi prve lastne razpoke, saj postane ÈHerr šteger, Mister Stigel, Stajger in podobno.Ç Deseta pripoved, Brot und Rosen, predstavlja prvi vrh knjige, saj se, za razliko od predhodnih pripovedi, silovito, na ravni vsebine in jezikovnega sloga, s pomošjo mnogih (retorišnih) vprašanj in primerjav z vojno, spopade s tematiko poezije. ÈAli sme pesem prišati o tem, kar nam je bilo posredovano kot pripovedš /È/ Zato ne boli, ker zbirka verzov ne vzbudi zanimanja, kot ga roman. Da poezija trenutno ni v stanju spodnesti sistem. Da toliko ne prinese finanšno, pa skeli, je še rekel. Ali sem pristavil samšÇ Berlin pesnika zavede v razmišljanje, razmišljanje o Berlinu pa nujno pomeni dvom È po tem silovitem odseku pesnik umiri šogico in se umakne v kontemplativno dožemanje Berlina skozi iskriva opašanja vsakodnevnih pripetljajev, bralca pa pusti v napetem prišakovanju, kdaj bo prišlo do nove erupcije.šteger se vseskozi, v fragmentih, dotika zgodovinskih tem, ki so izoblikovale vseprisotno kompleksnost Berlina. V pripovedi Kudamm, po manj izrazitem nizanju osebnih impresij, pesnik z vso odlošnostjo zareše v zgodovino. ÈV tisošletjih nastopanja v cirkusih, javnega razkazovanja na sejnih, posedanja po kotiških premošnih ulicah pohabljenih vsake toliko izginejo skozi pogoltni gobec zgodovine v nemost neoznašenih grobov, skalnatih previsov in krematorijskih peši.Ç Berlin je zgodovinski dosje È ta prisili pesnika v postavljanje vprašanj, na katera pa zvedavi pripovedovalec nima odgovora. Neodgovorjena vprašanja, ki tudi bralca napeljejo k razmišljanju o sebi in svetu, kašejo na trezno zavedanje pripovedovalca o lastni nemoši v mestu, kjer sta prostor in šas znani, a nedoželjivi dimenziji realnosti. V pripovedi Razpoka Berlin knjiga došivi tretji vrh, v katerem pesnik s pomošjo protislovij ugotovi, da zunanje silnice dološajo njegovo usodo. ÈBerlin je pošast. Berlin je najbolj krasno mesto na svetu. Oba stavka dršita in hkrati ne dršita. Kot razvajena otroka se vesita po meni in zahtevata, zahtevata.Ç Pripovedovalec se odlepi od Aleša štegra in se zlepi z Berlinom È ta vez je dokonšna, iz Berlina ni povratka. Tako kot pri razglabljanju o pomenu poezije in zgodovine se šteger poslušati dramatišnega jezika, ki se razlikuje od pesniške miline, ki prevladuje v vešjem delu knjige. S tem na ravni jezika izpostavi dološene dele knjige È to po eni strani kaše na veššo uporabo jezika, po drugi strani pa obstaja nevarnost, da nekatere pripovedi zbešijo mimo bralca, ne da bi jih povezal v širši okvir, v njih došel globlji smisel ali da bi se mu vtisnile v spomin. Ta nevarnost je seveda relativna È odvisna je od tega, kako beremo Berlin, obenem pa je tudi neizogibna, saj vsakršen ritem dološene elemente postavlja v ospredje, druge pa na stran. Na Berlin, ki je zaznamovan z zvrstno šizofrenostjo, je v tem smislu mošen dvojen pogled. še knjigo dojemamo kot zbirko esejev ali med seboj nepovezanih lirskih pripovedi, je vsaka pripoved mojstrovina v pesniškem izrašanju in izšišševanju misli. še pa hošemo zašutiti knjigo kot celoto in izluššiti njeno bistvo, lahko lepo število pripovedi izlošimo in na podlagi nekaj najbolj izrazitih povzamemo bistvo Berlina v prepletanju zgodovinske, pesniške in lastne refleksije pripovedovalca v mestu, ki poraja mnoga vprašanja in ponuja raznolike odgovore. Enaintrideset štegrovih prozskih miniatur je obogatelih z osemnajstimi fotografijami. Z lastnimi fotografskimi miniaturnimi avtor na ravni slike ponazori svojo povezanost z Berlinom. Prva slika v knjigi je, nonšalantno, slika avtorja v vagonu U-bahna. V Mustashah, pripovedi na sredi knjige, sam razkrije, da nonšalantnost ni slušaj, ampak premeten našin, kako

ustvariti napet lok med fotografijo in razlago lastnega spreminjanja skozi Berlin, ki raste Èpo vratu in okoli ustÇ. Aleš šteger z brki je pravi moški, akter v cenelih pornografskih filmih, mladi Attila Josef, starejši Attila Josef, vzhodnonemški turist na Jadranu in še mnogo drugih razsrediššeni identitet. Brki so prispodoba Berlina, prispodoba nenehno spreminjajošega se. šrno-bele zamegljene fotografije imajo drugašen namen kot Sebaldove faktografsko natanšne fotografije stavb, oseb in dnevniških zapiskov Ð štegrove miniature ne vzpostavljajo nasprotja tekstu, ampak skupaj z njim poudarijo občutenje Berlina, ki mestoma meji na Weltschmerz, svetobolje. S povratkom v Slovenijo se je šteger 'rešil' iz berlinskega babilonskega stolpa. V bistvu pa ga je šele povratek utrdil v spoznanju, da ga je Berlin zastrupil Ð brke je obril, a berlinski zid med njim in svetom je ostal, metoda nenehne samorefleksije je postala sestavni del njegovega Jaza. šteger je pesnik, je tujec v Berlinu, je tujec doma. Za koga je torej napisal Berlinš Tujec dojema visoko literarno vrednost in sluti mesto neskonšnih vprašanj in ponujenih polodgovorov, tujci z izkušnjo Berlina nemo prikimavamo, Berlinšan pa ga ne bere, kajti kdo rad bere, kako mu tujec odkriva dušoš